

bilimlarining miqdori, tadqiqot natijalarini tashkil qilish, tajribalarni bajarish, qulayroq metodlarni tanlash, zaruriy ma'lumotlar tahlilini amalga oshirish, faoliyatni rejalashtirish va maqsadni qo'yish, gipotezani asoslash va xatti-harakatlar asosida muammolarni yechish, ko'rish hamda aniq faoliyatlarda bu bilimlar va ilmlarni qo'llashning miqdoridir.

SHuningdek, ilmiy ijodiy faoliyatini tashkil etish va boshqarish tadqiqotchidan yo'nalishidagi tushunchalarni darajasini bilish, tashkilotchilik, tadqiqotchilik, boshqaruvchilik, pedagogik qobiliyat, o'zini-o'zi rivojlantirishga va uzluksiz mustaqil ta'lim olishga bo'lgan moyilligi, intilishlari, shuningdek, zamonaviy talablar asosida ilmiy izlanishda bo'lish davr talabi hisoblanadi.

Adabiyotlar

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Sh. M. Mirziyoyevning Oliy Majlisga Murojaatnomasi / president.uz. 2020.
2. "O'zbekiston Respublikasi Oliy ta'lim tizimini 2030-yilgacha rivojlantirish" Konsepsiyasi. PF-5847-son. 8.10.2019.
3. Мухина В.С. Психологический смысл исследовательской деятельности для развития личности. // Школьные технологии, 2006.
4. Renzulli J.S.. The Three-Ring Conception of Giftedness: A Developmental Model for Promoting Creative Productivity. In R.J. Sternberg, & J.E. Davidson (Eds.). *Conceptions of Giftedness*. New York: Cambridge University Press, 2015.
5. Арцев М.Н. Учебно-исследовательская работа учащихся (методические рекомендации для учащихся и педагогов). //Завуч, 2005. № 6.
6. Roziqova L.T. Talabalarda tadqiqotchilik ko'nikmalarini shakllantirish va rivojlantirishning ilmiy- pedagogik asoslari. -Toshkent: 2021.
7. Рубинштейн С.Л. Основы общей психологии. -Т.: "Учпедгиз", 1996.

REZYUME. Ushbu maqolada ilmiy tadqiqotchilik faoliyatining mazmuni va uning tarkibiga qo'yiladigan zamonaviy talablar hamda ularning ilmiy faoliyat jarayonida samaradorligiga erishish yo'llari tahlil qilingan.

РЕЗЮМЕ. В данной статье анализируется содержание научно-исследовательской деятельности и современные требования к её компонентам, а также пути достижения их эффективности в процессе научной деятельности.

SUMMARY. The article analyzes the content of scientific research activity and modern requirements for its component, as well as ways to achieve their effectiveness in the process of scientific activity.

IXTISOSLASHTIRILGAN TA'LIM JARAYONIDA O'QUVCHILARNING IQTIDORINI RIVOJLANTIRISHGA OID JAHON TAJRIBALARI TAHLILI

M.A.Pazilov – *tayanch doktorant*

Ajiniyoz nomidagi Nukus davlat pedagogika instituti

Tayanch so'zlar: ta'lim, kashfiyot, ixtiro, Yaponiya, turniket, Yevropa, assambleya, Eurotalant, Parij, ixtisoslashtirilgan ta'lim, iqtidorli o'quvchi.

Ключевые слова: образование, открытие, изобретение, Япония, турникет, Европа, ассамблея, евроталант, Париж, специализированное образование, одаренные дети.

Key words: Education, discovery, invention, Japan, turnstile, Europe, assembly, eurotalant, Paris, specialized education, gifted children.

«Insoniyat tarixidagi eng buyuk kashfiyot nima?» - degan savol bilan yaponiyalik olimlar maktablarda so'rovnoma o'tkazganda o'quvchilar bugungi kunda insoniyat uchun zarur bo'lgan va taraqqiy etib borayotgan dvigatel, mashina, telefon, televizor, atom bombasi, elektronika va boshqa ixtiro va kashfiyot turlarini e'tirof etishgan. Lekin 6-sinf o'quvchisining «Eng zo'r kashfiyot bu-kitob» - degan javobi ularni hayratlandirgan va undan nima uchun «kitob» deb so'raganida o'quvchi «agar kitob bo'lmaganida boshqalar aytgan ixtiro va kashfiyotlar bo'lmas edi» - deb javob bergan ekan.

Albatta, o'qish, o'rganish, bilish, tushunish bularning barchasi insoniyat tomonidan egallanishi zarur bo'lgan aqliy faoliyat turlaridan hisoblanadi. Ayniqsa, insondagi qiziquvchanlik, yangilikka intiluvchanlik bilimning chuqur egallanishiga va egallangan bilimni amaliyotga tatbiq etishga asos bo'luvchi omil vazifasini bajaradi. Bu esa insondagi iqtidor deb nomlanuvchi hislatning paydo bo'lishiga va iqtidorning insoniyat uchun foydali buyuk kashfiyotlarni o'ylab topishiga zamin yaratadi. «Ta'lim sohasining yana bir eng asosiy vazifasi bugungi kun uchun zarur bo'lgan yangi avlodni, ilm-fan va o'z ixtisosligi asoslarini puxta egallagan, bilimli yoshlarni tarbiyalashdan iboratligi shubhasiz» [1].

Jahonda o'quvchilarning iqtidorini rivojlantirishda standart ta'lim tizimi qanoatlantiradiganligini, bu bo'yicha ko'plab talab va istaklarning mavjudligini inobatga olib iqtidorli bolalar bilan ishlashning alohida dasturlari yaratila boshladi. Jumladan, 1988-yilda yevropa Kengashi qoshida umumevropa makonida iqtidorli bolalar bilan ishlashni muvofiqlashtirish maqsadida xalqaro nodavlat tashkilot Eurotalant (Parij) tashkil etilgani, 1992-yilda Eurotalant maslahatchi maqomini olgani va ikki yildan so'ng (1994)

yevropa Kengashi Parlament Assambleyasi iqtidorli bolalarni tarbiyalash bo'yicha tavsiyalarni tasdiqlagani ma'lum» [3]. 1989-yil BMT Bosh Assambleyasi tomonidan qabul qilingan "Bola huquqlari to'g'risida" konvensiyada "Bolaning shaxsiyati, iste'dodi, aqliy va jismoniy qobiliyatlarini to'liq hajmda rivojlantirish" [2] lozimligi aytiladi. Bu konvensiyadan keyin jahon hamjamiyati rivojlangan davlatlarning ta'lim tizimiga ma'lum bir darajada ijobiy ta'sir etishi tabiiy. Sababi ta'limda raqobatbardoshlikni ta'minlash uchun tizimda bir xillik bo'lish lozimligi barchaga ma'lum. Lekin har bir davlat o'zining ijtimoiy-iqtisodiy sharoitidan kelib chiqib o'quvchilarning iqtidorini rivojlantirishda zarur choralarni, ilmiy farazlarni ilgari suradi.

O'quvchilarning iqtidorini rivojlantirish va ularni o'qitishning dolzarbligi dunyoning rivojlangan mamlakatlariga, ya'ni AQSh, Buyuk Britaniya, Germaniya, Fransiya, Isroil, Yaponiyalarga o'z ta'sirini ko'rsatdi. "O'z navbatida, iqtidorli o'quvchilarni o'qitish nuqtayi nazarini o'zgartirdi va iqtidorli o'quvchilarni aniqlash, o'qitish va rivojlantirish bilan bog'liq muammolarni keng muhokama qilishni dolzarb va zarur qildi" [4]. Bu esa o'z navbatida jamiyatning ijtimoiy rivojlanish dinamikasi, zamonaviy texnologiyalarning intensiv shakllanishi, mutaxassislariga bo'lgan ehtiyojning ortishi bilan izohlanadi. Shuning uchun o'quvchilardagi iqtidorni aniqlash va ularni rivojlantirish bo'yicha chet el tajribalari amaliy ahamiyatga boy hisoblanadi. Sababi, chet ellarda bolaning iqtidori, har xil ijodiy ishlarga moyilligi maktabgacha ta'lim davridan boshlab nazoratga olina boshlaydi.

Bu borada dunyoning rivojlangan mamlakatlardan biri AQSh davlatining tashabbusli harakatlarini ko'rishimiz mumkin. Chunki AQSh keyingi "90 yil ichida iqtidorli

bolalar bilan ishlashning ko‘plab modellarini ishlab chiqdilar” [5]. Qo‘shma Shtatlarda iqtidorni aniqlash tizimiga zamonaviy yondashuvlardan biri, kompleks yondashuvdan foydalandi. O‘quvchilarning intellektual va ijodiy qobiliyatlarini aniqladi. Iqtidorlilarni izlashning asosiy yondashuvi bolalarni oldindan tanlashning turli usullaridan foydalanish va bolalar bog‘chasi yoki maktab guruhiga qabul qilingan paytdan boshlab ularning rivojlanishini doimiy ravishda nazorat qilishdan iborat bo‘ldi. Florida, Kaliforniya kabi ba‘zi Shtatlarda doimiy kuzatuvni o‘z ichiga olgan yondashuv (“turniket” prinsipi) qo‘llanildi. Ushbu yondashuv bilan nazorat o‘z qiziqishlari va yutuqlariga qarab yil davomida turli vaqtlarda dasturga kiradigan yoki chiqadigan talabalar keng doirasini qamrab oldi. Aqlni o‘lchashning standartlashtirilgan usullari, yutuqlar, idrok va motorni rivojlantirish uchun standartlashtirilgan testlar va ijtimoiy rivojlanishni baholash testlari keng qo‘llanildi.

AQShda murabbiylik dasturlaridan foydalanish bugungi kunda iqtidorli o‘quvchilarning ta‘lim-tarbiyasini yaxshilashning eng samarali shartlaridan biri bo‘lib qoldi [4]. Demak ustoz shogird munosabatlari iqtidorli o‘quvchilarning kelajak ishlarini rejalashtirishda, ma‘lum bir ustuvor yo‘nalishlarni aniqlashda, muddatli aniq maqsadlarni belgilashda yuzaga kelishi mumkin bo‘lgan muammolarni hal qilishda imkoniyatlarni yuzaga keltiradi. Ya‘ni hamjihatlik, birdamlik o‘quvchilarning iqtidorini rivojlantirishda Amerika ta‘limining asosiy tartib-qoidasiga aylangan.

Angliya ta‘lim tizimida o‘quvchilarning iqtidorini rivojlantirishda yangicha yondashuv iqtidorli bolalar uchun ta‘limda aks etadigan ilmiy jarayonda evolyutsion o‘zgarishlarni amalga oshirish uchun samarali shart-sharoitlarni yaratishni ta‘minlashi bilan farq qildi. Bunda turli omillar, raqobatbardosh kadrlarga bo‘lgan ehtiyoj, global iqtisodiy jarayonlar hisobga olindi. Ingliz modeli iste‘dodli va iqtidorli bolalarni rivojlantirish va qo‘llab-quvvatlash bo‘yicha samarali g‘oyalarni hal qilish orqali beqarorlikdan qochishning mumkin bo‘lgan usullarini taqdim etdi. Bunday ijobiy yondashuv yordamida iqtidorli shaxslar ilm-fan, biznes va madaniyat dunyosida o‘zlarini muvaffaqiyatli ko‘rsata oldi. Ushbu yondashuv iste‘dodli va iqtidorli bolalarning ta‘lim maqomini sezilarli darajada oshirdi.

Angliyada bolalarning iqtidorini rivojlantirishda eng yaxshi deb topilganlarni tanlash imkoniyatini beruvchi, o‘qish jarayonidan tashqarida qo‘shimcha o‘qish jarayonlarini tashkil etish yo‘lga qo‘yildi. Ukraina iqtidorli bolalar instituti milliy akademiyasi mutaxassisi V.N.Madzigon o‘z maqolasida bolalar iqtidorini aniqlashga bo‘lgan didaktik yondashuvlarning afzalliklari haqida aytganida tanlangan o‘quvchilarning aql-idrokining bir xilligiga alohida e‘tibor qaratdi. Uning ko‘rsatishicha “Bunday muhitda iste‘dodli va iqtidorli bolalar o‘zlarini erkin va ochiq his qilishadi. Bu ularga o‘z qadr-qimmatini shakllantirishga va tengdoshlariga hurmatsizlik bilan munosabatda bo‘lish xavfini yo‘q qilishga imkon beradi” [6].

Angliyada o‘quvchilarning iqtidorini rivojlantirish o‘qish jarayonida, maktab sinflarida amalga oshiriladi. Bunda o‘qituvchining pedagogik mahorati asosiy rol‘ni bajaradi. “Ingliz pedagogikasida iqtidorning ijodiy qobiliyat (yoki ijodiy samarali fikrlash) kabi bir turi alohida ta‘kidlangan. Britaniyalik ekspertlar “ijodkorlik (yaratuvchanlik) iqtidorning barcha turlarining muhim elementi bo‘lib, ularni ijodiy komponentdan alohida ko‘rsatish mumkin emas”, deb hisoblaydilar [7]. Sababi, asosan o‘quv materiallari, ta‘lim metodlarini qo‘llash orqali o‘quvchiga ma‘lum bir miqdorda yetkazilishi mumkin. Ammo, tarozining ikki pallasi bir hil bo‘lishini ta‘minlash, ya‘ni o‘quvchi ma‘lumotni qanday qabul qildi va amaliyotda qanday amalga oshiradi? Mana shu jihatlari ingliz olimlarining e‘tibor markazida ekanligini ko‘rishimiz mumkin.

1987-2000-yillarda Germaniya Malburg universiteti tadqiqotchilari tomonidan olib borilgan tadqiqotning asosiy maqsadi nokognitiv (kognitiv bo‘lmagan) parametrlar, o‘quvchining maktabga moslashishi, o‘quvchi shaxsiyatini rivojlantirish, ularning ijtimoiy xulq-atvori, unga beriladigan motivatsiya, mehnat munosabatlari, shaxsiy qiziqishlari, o‘zini-o‘zi boshqarish kabi jihatlarni iqtidorli o‘quvchilarning rivojlanishiga solishtirish edi.

1997-2004-yillarda Xildesxeym va Drezden shaharlaridagi universitetlar, maktablar asosida integral eksperimentni ilmiy jihatdan qo‘llab-quvvatlaydi. Professor O.Graumann: “Asosiy e‘tibor didaktik tushunchalarni o‘quvchilarning “normal” iqtidorli sinfdoshlari orasida maqbul rivojlanishni kafolatlaydi. Shu bilan birga, katta yoshdagi bolalarning ta‘lim va ijtimoiy xulq-atvori, ularning intellektual va ijtimoiy-emotsional qobiliyatlari, shuningdek individual moyillik va qobiliyatlari hisobga olindi” [8] – deb o‘z ilmiy maqolasida ta‘kidlab o‘tadi.

Ikkinchi jahon urushidan so‘ng iqtidorli yoshlarni tarbiyalash Vengriya ta‘limida ustuvor vazifaga aylandi. Vengriya qonunchiligi iqtidorli o‘quvchilarni maxsus ta‘lim ehtiyojlariga ega o‘quvchilar sifatida tan oldi. U yerda o‘quvchilarning iqtidorini rivojlantirish prinsiplari tezlantirish formati hisoblanadi. Ya‘ni bunda sinfdan-sinfga o‘tish va yuqori sinflarning darslarida ishtirok etishi va o‘qishi tashkillashtiriladi. Iqtidorli o‘quvchilarga maxsus o‘quv dasturi, maxsus darslar, ustaxonalar va darsdan tashqari mashg‘ulotlar taklif qilinishi mumkin.

Maxsus o‘quv dasturida iqtidorli o‘quvchilarning ta‘limini tezlashtirish va boyitishga alohida e‘tibor qaratiladi. «Umumta‘lim tizimida matematika alohida, ketma – ket kurslarga ajratilmagan-barchasi bitta mavzu deb hisoblanadi (tarixiy ravishda rasm va san‘at bilan bog‘liq mahorat sifatida o‘qitilgan va ko‘pincha matematikadan o‘quv dasturlari bo‘yicha ajratilgan jadvallarda alohida sanab o‘tilgan geometriya bundan mustasno). Xuddi shu tarzda, maxsus maktablarda talabalar matematika kurslari ketma-ketligini o‘rtacha darajadan tezroq bosib o‘tmaydi, aksincha ular yanada chuqurroq va mavzular o‘rtasida yanada murakkab aloqalarni o‘rnatishga intiladi» [9].

Vengriyada keyingi 22 yilda 2006 ta o‘rta maktab iqtidorli o‘quvchilar uchun besh yillik ta‘lim dasturni amalga oshirdi. Ushbu kurslar o‘quvchilarning iqtidorini rivojlantirishda yondashuvning maqbul yo‘lini ta‘minlash uchun tez-tez baholandi. Venger ta‘lim tizimining yana bir ahamiyatli jihati shundaki «Hukumat qoidalarini iqtidorli shaxslar uchun ta‘limning asosiy o‘qituvchilarini tayyorlashga kiritishni majburiy qildi. Har bir o‘quvchi mashg‘ulot davomida 20-30 uzluksiz darslarga ega bo‘ladi, bunda mavzularning identifikatsiyasi, iqtidorli o‘quvchining yosh xususiyatlari, ijodkorlik qobiliyati, maktab dasturlari, oila va maktab hamkorligi, bularning barchasi ta‘limning maxsus yo‘nalishlari hisoblanadi» [10].

1978-yili Xitoy Xalq Respublikasida modernizatsiya ishlarning olib borilishi jarayonida iqtidorli bolalar uchun tizimli dasturlar ishlab chiqila boshladi. Ushbu jarayon Xitoyni qishloq xo‘jaligi, sanoat, texnologik va savdo sohalarida dunyoning qolgan qismi bilan tenglashtirishga qaratilgan bo‘lib, bu iqtidorli o‘quvchilarni o‘qitish usullarida sezilarli o‘zgarishlarga olib keldi. O‘quvchilarning iqtidorini shakllantirishda Xitoyliklar birinchidan, iqtidorli bolalarni, ayniqsa qishloq joylaridagi bolalarni aniqlashning takomillashtirilgan va oqilona usullarini qabul qilishga, ikkinchidan, iqtidorli bolalarga yordam berish va ularning rivojlanishini qo‘llab-quvvatlash uchun maxsus dasturlar ishlab chiqishga [11] e‘tibor qaratdi.

Maktablar faoliyatini kuzatish va nazorat qilish orqali, matematika, texnologiya, muhandislik sohalar bo‘yicha iqtidorli o‘quvchilarni aniqlashga bel bog‘lagan Xitoy Xalq Respublikasi bu kabi o‘quvchilarning ong u-tafakkuridagi ilmiy-g‘oyaviy yangiliklarining natijasini, iqtidorni rivojlantirish dasturining asosiy regulyatoriga aylantirdi. Bu

esa ma'lum bir darajada aholining iqtisodiy-ijtimoiy rivojlanishiga olib keldi.

Xitoyda iqtidorli o'quvchilarni o'qitishda har hil ta'lim strategiyalaridan foydalanadi. Bular, «maktabga erta kirish; sinf bo'ylab harakatlanish imkoniyati; ixtisoslashgan sinflar; ixtisoslashgan maktablar; maktab qoidalari bo'yicha maxsus harakatlar; shanba va / yoki yozgi dasturlar; individual o'quv rejalari. Ushbu ta'lim shakllari juda samarali ekanligini isbotladi va ushbu dasturlar bo'yicha o'qigan o'quvchilar bunday imkoniyatlarni olmagan iqtidorli tengdoshlariga qaraganda ancha katta daromad keltirdi» [12] degan fikrlar olimlar tomonidan e'tirof etiladi.

Xitoyda iqtidorli o'quvchilar uchun maxsus maktablar tashkillashtirilmagan. Manbalarda ko'rsatilishicha Xitoyning iqtidorli bolalari uchun ta'lim tizimi shahar darajasida xususiy ishlab chiqilgan turli xil maxsus va keng qamrovli dasturlarni o'z ichiga oladi. Maxsus dasturlarning maqsadi iqtidorli o'quvchilarning motivatsiyasini oshirish, qiziqishlarini chuqurlashtirish va intellektual salohiyatini oshirishdan iborat. Odatda, bunday dasturlar oliy va boshqa ta'lim muassasalari bilan yaqin hamkorlikni talab qiladi, kompleks dasturlardan maqsad o'quvchi va talabalarining ijodkorligi, qiziquvchangligi va tadqiqotchilik qobiliyatini kengaytiruvchi keng ko'lamli fanlar orqali o'qitishdan iborat [13] deb keltiriladi. Shuning uchun ham umumta'lim maktablari uchun universitet markazlarining yaqinligi taqdim etiladigan imkoniyatlardan keng foydalanishga sharoitlar yaratadi. Har bir markazda kadrlar universitetlar tomonidan ta'minlanadi va ularning yordamida ilg'or darajadagi ta'lim ta'minlanadi. Ushbu markazlarda iqtidorli o'quvchilar bilan ishlash tizimiga alohida e'tibor qaratiladi.

Rossiyaning iqtidorli bolalar bilan ishlashning mahalliy ta'lim tizimida ikkita asosiy davr ajralib turadi: birinchisi – sovet davri (1920-1991); ikkinchisi-zamonaviy (1991-hozirgi kungacha). Har bir davr iqtidorli bolalarni aniqlash, rivojlantirish va o'qitishga ma'lum nazariy yondashuvlar bilan tavsiflanadi va o'ziga xos ishlash ko'rsatkichlariga ega. Buni olimlar qiyosiy tahlil qilib zamonaviy sharoitda bolalar iqtidorini rivojlantirish bo'yicha ishlarning asosiy tendensiyalari va yo'nalishlarini aniqlashga imkon beradi, deb tushuntiradi.

Hozirgi vaqtda Rossiyada iqtidorli bolalarni tarbiyalashda ixtisoslashtirilgan maktab o'qituvchilari bilan imkon darajasida ilmiy yondashuvlar amalga oshirilmoqda. Deyarli har bir ixtisoslashtirilgan ta'lim muassasalarining shaxsiy o'qitish metodikasi mavjud. Bu orqali ular boshqa ta'lim muassasalaridan ustun jihatlarni ko'rsatib kelmoqda. Rossiya pedagogika tarixida o'quvchilarning iqtidorini rivojlantirish ishlari uch bosqichda amalga oshirilgan:

Birinchi bosqichda iqtidorni qo'llab-quvvatlashning mikro darajasi shakllanadi, ya'ni iqtidorli o'quvchilar bilan ishlash uchun dasturlar ishlab chiqiladi, maxsus maktablar, oddiy maktablarni mezon darajasida differentsiyalagan holda iqtidorli subyektlarning ehtiyojlarini inobatga oladi. Biz bu bosqichni iqtidorni shakllantirish bosqichi deb olishimiz mumkin.

Ikkinchi bosqichda iqtidorli yoshlarni qo'llab-quvvatlash bo'yicha makro-darajadagi ish shakllanadi, ya'ni mezon-darajasidagi faoliyatni mamlakatda iqtidorni qo'llab-quvvatlashning yaxlit vazifasini hal qilishga qaratilgan tizimga birlashtiradi. "Makro-daraja"ning shakllanishi" mezo-daraja" faoliyatining butun majmuini qayta qurishga va umuman bu yo'nalishdagi faoliyatni jadallashtirishga olib keladi. Bu iqtidorni rivojlantirish bosqichida iqtidorli o'quvchilarni erishgan yutuqlari va natijalariga qarab aniqlash, zamonaviy sharoitda o'qish imkoniyatini berish orqali amalga oshiriladi.

Uchinchi bosqichda o'qitishda iqtidorli talabalarining shaxsiy xususiyatlarini hisobga oladigan usullardan foydalaniladi [14]. Bunda o'quvchilarning iqtidori erishgan yutuqlari orqali baholanmasdan, balki ularning qobiliyat va salohiyatini tashxishlashda har xil usullar qo'llaniladi. Bizning fikrimizcha bu o'quvchilarning iqtidorini takomillashtirish bosqichi bo'lishi mumkin.

So'nggi so'z o'rnida ta'kidlash joyizki, insondagi qiziquvchanglik bilmaganni o'rganishga asos bo'ladi va buning natijasida bilimlar o'zlashtiriladi, insoniyatning qobiliyat va iqtidorlarini kashf etish va uni yuzaga chiqarishda dunyoviy bilimlardan xabardor bo'lmoq va inson haqidagi tushunchalarni boyitib bormoq lozim. Demak ta'limni tashkil etishda o'quvchilarning individual farqlarini, psixologik va fiziologik xususiyatlari bilan birga iqtidor va qobiliyatlarini ham hisobga olish zarur. Chunki bular orqali o'quvchining nafaqat aqliy va jismoniy rivojlanishlari, qiziqishlari ham aniqlanishi kerak.

Adabiyotlar

1. Мирзиёев Ш. «Янги Ўзбекистон стратегияси». –Тошкент: 2021. 230-б.
2. Алиева. С.Д. «Одаренные дети – ресурс человеческого потенциала современной России» <https://infourok.ru/>
3. Конвенция о правах ребёнка (Принята резолюцией 44/25 Генеральной Ассамблеи от 20 ноября 1989 года). <https://yurist-online.org/>
4. Гали Г.Ф. «Педагогические стратегии и условия деятельности педагогов с одарёнными учащимися за рубежом» Автореферат. –Казань: 2011. –С.10.
5. Габдулхаков В.Ф. «Одарённость и её развитие». -Казань: 2012. –С.4.
6. Мадзигон В.Н. «Современная система развития одарённых и талантливых детей в Англии». «Вестник по педагогике и психологии Южной Сибири» Научный журнал №2. 2017. –С.32.
7. «Педагогическое сопровождение одарённости» cptd.onedu.ru
8. Грауманн О. «Исследование проблем детской одарённости в Германии» Непрерывное образование: XXI век. выпуск 3. 2014. –С. 5. <http://petrsu.ru>
9. Stockton J.C. «Hungary and the United States: A Comparison of Gifted Education» AHEA Conference 2009. 6-6.
10. Reid E. – Boettger H. «Gifted education in various countries of Europe» 24.09.2015 <https://www.researchgate.net/publication> 164-6.
11. Стивен Т.Шрот, Джейсон А.Хелфер, Диана Л.Бек, Кэтрин М.Латсхау, Захарий А.Бар. «Образование одарённых учеников в Китае: переход к центрированным на учениках методам обучения» Психологическая наука и образование. 2011, № 4. –С. 81.
12. Стивен Т. Шрот, Джейсон А. Хелфер, Диана Л. Бек, Кэтрин М. Латсхау, Захарий А. Бар. «Образование одарённых учеников в Китае: переход к центрированным на учениках методам обучения» Психологическая наука и образование. 2011, № 4, -С.82.
13. Сафронова М.А. «Система обучения одаренных детей в Китае» <http://ippo.selfip.com/>
14. Ушакова Д.В., Шепелева А.Е. «Системы работы с одарённой молодёжью в России и за рубежом» <https://cyberleninka.ru/> –С.6.

REZYUME. Maqolada ixtisoslashtirilgan ta'lim jarayonida o'quvchilarning iqtidorini rivojlantirishga oid jahon tajribalari tahlili hususida fikr yuritiladi.

РЕЗЮМЕ. В статье рассматривается анализ мирового опыта развития одарённости учащихся в процессе профильного образования.

SUMMARY. The article reflects on the analysis of world experiences on the development of students' talents in the process of specialized education.